

371.012
КВ1

1715-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені М.П.ДРАГОМАНОВА

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

100310260

КОЛОМІЄЦЬ Юрій Віталійович

УДК 371.035 3

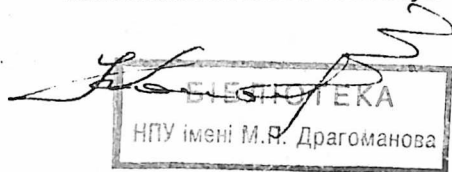
**ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 8-9 КЛАСІВ НА ТРАДИЦІЯХ
І ЗВИЧАЯХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**

13.00.02 - теорія та методика трудового навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

КИЇВ-1998

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогіки АПН України.

- Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Левченко Григорій Євменович**, Інститут педагогіки АПН України, завідувач лабораторією трудової підготовки і політехнічної творчості
- Офіційні опоненти: - доктор педагогічних наук, професор **Левківський Михайло Васильович**, Житомирський державний педагогічний інститут імені І.Я.Франка, професор кафедри педагогіки, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Тименко Микола Петрович**, Інститут проблем виховання АПН України, завідувач лабораторією трудового виховання та професійної орієнтації
- Провідна установа: - **Волинський державний педагогічний університет імені Лесі Українки, кафедра педагогіки, Міністерство освіти України, м. Луцьк**

Захист відбудеться 14 квітня 1998р. о 14³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К26.053.05 в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (252601, м.Київ, вул.Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (252601, м.Київ, вул.Пирогова, 9).

Автореферат розісланий "13" березня 1998 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.М.Назаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Проблема використання українських народних традицій у трудовому вихованні підлітків в умовах демократизації суспільства цілком відповідає завданням відродження сучасної української школи, оскільки формування у підростаючого покоління почуття громадянської відповідальності за долю країни, особистої участі та зацікавленості в суспільних процесах є на сучасному етапі розвитку України найважливішою справою. Актуальність цих питань стає дедалі очевиднішою, оскільки без засвоєння учнями історичної та духовної спадщини рідного народу, з'ясування сутності національних трудових традицій, особливостей їх відродження, збереження та примноження не можна виховати повноцінне покоління. Українські народні трудові традиції в цьому аспекті мають важливе значення, оскільки по суті своїй є цілісною системою високоефективних ідей, принципів, форм і методів реалізації трудового виховання підростаючого покоління. Необхідність звернення до виховного досвіду українського народу проголошують і Декларація про державний суверенітет України, і Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття").

Проблема трудового виховання, як одного з напрямків педагогічної теорії виховання, досить детально розглядалася і вивчалася вченими-психологами Б.Г.Ананьєвим, О.М.Леонтьєвим. Дослідження І.Д.Бєха, Л.С.Виготського, Г.С.Костюка, Б.Ф.Ломова, С.Л.Рубінштейна, О.В.Киричука, А.В.Петровського дають змогу створити передумови розв'язання проблем виховання, оскільки досліджувались питання, пов'язані з значенням праці у становленні особистості, здійснення виховання, яке спирається на трудову підготовку, як системоутворюючу. Теоретичному обґрунтуванню проблеми підвищення ефективності трудового виховання допомогло вивчення філософської та педагогічної літератури, широко використовувались ідеї педагогів-класиків А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського.

Питання комплексного, систематичного підходу до виховання як до цілісного процесу і управління ним знайшли певне відображення в дослідженнях В.П.Авраменко, Ю.В.Васильєва, Ю.К.Бабанського, В.С.Ільїна,

М.В.Кабатченко, М.М.Поташника, А.Г.Соколова, Ю.П.Сокольников, Н.С.Сунцова, Є.В.Тонкова, П.В.Худолинського, Р.Х.Шакурова, Н.І.Ляшка.

Помітний вплив на проведення дослідження мали праці етнографів і фольклористів кінця ХІХ - початку ХХ століття В.Шухевича, М.Сумцова, М.Маркевича, В.Гнатюка, Н.Дмитрук, Л.Шульгіна та інших.

Новий напрям загальної педагогічної теорії та практики, де в основу покладено виховання молоді на загальнолюдських культурних цінностях з урахуванням особливостей системи народного виховання, розкритий у публікаціях М.В.Кабатченко, Є.І.Сявавко, М.Г.Стельмаховича, О.В.Сухомлинської, М.В.Левківського, К.І.Чорної, Е.С.Соколової, С.М.Метліної та ін.

Серед видань останнього часу, які прямо чи опосередковано стосуються теми нашого дослідження, нами аналізувалися праці Є.І.Сявавко, А.П.Пономарьова, Є.Н.Притули, М.Номиса, В.К.Сапіги, В.Т.Скуратівського, В.І.Наулко, А.Е.Ізмайлової, Т.І.Мацейків, А.Б.Табулової, С.О.Нікітчиної та ін. Певну цінність мали наукові та фольклорно-етнографічні праці науковців з української діаспори різних країн світу.

Наукові праці сучасних українських дослідників-педагогів, присвячені вирішенню загальнотрудових проблем у процесі виховання підростаючого покоління, дали нам змогу встановити зв'язки між науковою педагогікою та етнопедогогікою. Це наукові дослідження політехнічних умов поєднання навчання з продуктивною працею (В.М.Мадзігон, Д.Л.Сергієнко), дидактичних проблем трудової політехнічної підготовки, виробничого навчання учнів шкіл та ПТУ (Д.О.Тхоржевський), загальнотрудової підготовки школярів на різних вікових етапах із залученням до продуктивної праці (Г.Є.Левченко, М.П.Тименко), морально-трудової підготовки особистості старшокласника (Н.Є.Мойсеюк, К.І.Чорна, В.В.Савченко).

Аналіз цих робіт показує, що в педагогічній літературі досліджувались окремі шляхи підвищення ефективності, виховного впливу уроків з трудового навчання у 8-9 класах, окремі методи в загальному контексті трудового виховання. Однак питання введення національного компонента в систему уроків з трудового навчання не зовсім досліджене та адаптоване стосовно умов демократизації та гуманізації сучасної школи. Враховуючи теоре-

тичну і практичну значимість даної проблеми, ми обрали темою дослідження "Трудове виховання учнів 8-9 класів на традиціях і звичаях українського народу".

Обраний напрямок дослідження пов'язаний з темою дослідження лабораторії трудової підготовки і політехнічної творчості Інституту педагогіки АПН України "Удосконалення змісту трудової підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності з державними стандартами національної освіти". Номер державної реєстрації 0196 U 003056.

Об'єкт дослідження - процес трудового виховання учнів 8-9 класів.

Предмет дослідження - педагогічні умови підвищення ефективності трудового виховання учнів 8-9 класів засобами української народної трудової обрядовості та звичаєвості.

Мета дослідження полягала у виявленні, обґрунтуванні та експериментальній апробації педагогічних умов підвищення ефективності трудового виховання учнів 8-9 класів загальноосвітніх шкіл з використанням матеріалів трудових традицій і звичаїв українського народу.

Робоча гіпотеза, на основі якої здійснювалось дослідження, полягає в тому, що ефективність трудового виховання учнів 8-9 класів загальноосвітніх шкіл можна підвищити, якщо:

- систематично і цілеспрямовано впроваджувати елементи народної педагогіки у зміст навчального матеріалу для учнів 8-9 класів;

- практична діяльність вчителів здійснюватиметься на основі внесення національного компонента у систему трудового навчання учнів 8-9 класів середніх загальноосвітніх шкіл;

- буде запроваджено в позаурочній роботі педагогічно обґрунтовану творчу взаємодію школи та сім'ї з метою передачі історично-культурного досвіду українського народу підрастаючому поколінню.

У відповідності з цим вирішувались такі завдання дослідження:

1. На основі опрацьованої наукової літератури дослідити розвиток системи трудового виховання молоді як соціально-педагогічного явища в процесі історичного розвитку українського народу.

2. Експериментальним шляхом провести аналіз стану використання національного компонента в практиці уроків з трудового навчання у 8-9 класах.

3. Дослідити педагогічні умови підвищення ефективності трудового виховання учнів 8-9 класів на традиціях і звичаях українського народу в урочний та позаурочний час.

4. Визначити зміст, форми і методи трудового виховання учнів 8-9 класів з використанням української традиційної трудової обрядовості та звичаєвості.

5. Розробити методичні рекомендації для вчителів загальноосвітніх шкіл щодо використання українських трудових традицій та звичаїв у трудовому вихованні учнів 8-9 класів.

Методологічною основою є положення теорії наукового пізнання; загальнофілософські принципи; основні положення дидактики та теорії виховання; дільнісний підхід до розвитку особистості; системний підхід до аналізу педагогічних явищ.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження:

- **теоретичні**: вивчення та аналіз філософської, психологічної, історико-педагогічної та навчально-методичної літератури з даної проблеми; вивчення та аналіз досвіду роботи шкіл з введенням народних методів виховання учнів на уроках трудового навчання;

- **емпіричні**: педагогічне спостереження; усне та письмове опитування (бесіди, інтерв'ю, анкетування, тестування); педагогічний експеримент; методи математичного та статистичного обробітку результатів дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилася протягом 1993-1997 років на базі Лепетиської середньої школи Березнеговатського району Миколаївської області, Латовської середньої школи Широковського району Дніпропетровської області, Тетірської середньої школи Червоноармійського району Житомирської області, а також в Дем"янецькій, Віненській, Полого-Вергунівській, Малокаратульській, Великокаратульській, Єрковецькій, Гайшинській, Ташанській, Вовчківській, Циблівській, Світанківській, Переяславській, Дівичківській середніх сільських школах Переяслав-Хмельницького району та міста Переяслава-Хмельницького Київської області. При цьому враховувався особистий досвід роботи автора як вчителя

трудового навчання в Дем"янецькій середній школі з виробничим навчанням (з 1984 р. по 1990 р.) та як викладача методики трудового навчання кафедри педагогіки та методики початкового навчання в Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному інституті ім. Г.С.Сковороди (з 1990 року). Експериментом, який проводився з 1992 по 1997 роки, було охоплено 470 учнів 8-9 класів та 34 вчителі трудового навчання вищевказаних шкіл.

Дослідження проводилось в три етапи.

На *першому етапі* (1992-1993 рр.) проводилось теоретичне та практичне осмислення проблеми, формулювалася гіпотеза, вивчався досвід загальноосвітніх шкіл по введенню національного компонента в процес трудового виховання учнів, уточнювалася суть нововведень, розроблялись та теоретично обгрунтовувались педагогічні умови трудового виховання на традиціях та звичаях українського народу.

На *другому етапі* (1993-1995 рр.) проводилась експериментальна робота в школах, в ході якої здійснювалась перевірка правильності педагогічних умов, розроблялися шляхи та методи введення досвіду народної педагогіки в процес трудового навчання в 8-9 класах, експериментально перевірялася їх ефективність.

На *третьому етапі* (1995-1998 рр.) аналізувався та узагальнювався експериментальний матеріал, формулювалися висновки, розроблялися методичні рекомендації з трудового виховання учнів 8-9 класів на традиціях і звичаях українського народу.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні та теоретико-експериментальній перевірці педагогічних умов підвищення ефективності трудового виховання учнів 8-9 класів на народних трудових традиціях та супутніх їм звичаях та обрядах.

Теоретична значущість дослідження полягає в розкритті та характеристиці виховних можливостей українських народних традицій і звичаїв у трудовому вихованні учнів 8-9 класів, обгрунтуванні необхідного для його здійснення організаційно-методичного забезпечення.

Практичну значущість роботи становлять науково обгрунтовані методичні рекомендації для вчителів загальноосвітніх шкіл з використання ме-

тодів народної педагогіки в трудовому вихованні учнів 8-9 класів з метою поліпшення та урізноманітнення його, і, як наслідок, підвищення ефективності виховного впливу уроків з трудового навчання в загальноосвітніх школах. Результати дисертаційного дослідження можуть бути корисними при розробці методичних рекомендацій щодо використання засобів народної педагогіки в практиці роботи вчителів трудового навчання загальноосвітніх шкіл та слухачів факультетів загальнотехнічних дисциплін вищих педагогічних навчальних закладів.

Удосконалена навчальна програма та методичні розробки щодо проведення уроків з трудового навчання у 8-9 класах впроваджені у практику навчання учнів середніх загальноосвітніх шкіл України (довідка про впровадження №201 від 20.08.1997р.).

Особистим внеском автора є визначення педагогічних умов підвищення ефективності трудового навчання та виховання учнів 8-9 класів загальноосвітніх середніх шкіл, розроблення та апробація методики проведення занять з трудового навчання з введенням національного компонента.

Вірогідність отриманих даних і зроблених висновків забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, застосуванням комплексу методів, адекватних меті та завданням дисертаційної роботи, репрезентативністю вибірки, кількісною обробкою та якісним аналізом результатів експерименту, апробацією і впровадженням їх в практику роботи загальноосвітньої школи.

На захист виносяться теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені педагогічні умови підвищення ефективності трудового виховання учнів 8-9 класів засобами народної традиційної звичаєвості та обрядовості, суттю яких є впровадження виховного досвіду українського народу в зміст трудового навчання учнів 8-9 класів, внесення національного компонента у практичну діяльність вчителів, педагогічно обґрунтоване використання виховного потенціалу сім'ї в позаурочній виховній роботі сучасних шкіл.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження апробовані у процесі застосування розробленої нами методики в умовах загальноосвітніх шкіл різних регіонів України. Найважливіші теоретичні положення і висновки дослідження доповідались на науково-практичних конфе-

ренціях професорсько-викладацького складу Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту ім.Г.С.Сковороди (м.Переяслав-Хмельницький, 1992-1997 рр.); відображені в інформаціях, звітах, матеріалах засідань лабораторії трудової підготовки та політехнічної творчості Інституту педагогіки АПН України, кафедри педагогіки та методики початкового навчання Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту ім. Г.С.Сковороди; звітних наукових конференцій Інституту педагогіки АПН України (м.Київ, 1992-1997 рр.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації знайшли відображення у 5 публікаціях автора (з них чотири одноосібні), в тому числі три статті у фахових виданнях.

Дисертація складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (196 найменувань), додатків (35 с.). Загальний обсяг дисертації 191 сторінка (142 с. - основна частина). У роботі наведено 9 таблиць, 14 рисунків.

Основний зміст дисертації

У вступі дається загальна характеристика досліджень, обґрунтовано актуальність проблеми і вибір теми, визначені об'єкт, предмет, мета, гіпотеза, сформульовані завдання, розкриті методологічні основи, викладені методи дослідження, розкриваються етапи його здійснення і наукова новизна, обґрунтовано теоретичне і практичне значення роботи, вірогідність одержаних результатів, викладені основні положення, які виносяться на захист, подано основні відомості про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі "Народні традиції та звичаї як предмет узагальнення соціального досвіду в історичному розвитку суспільства" зроблено теоретичний аналіз розвитку традицій виховання як соціально-педагогічного явища, показано стан використання трудових традицій і звичаїв українського народу у практиці трудового виховання сучасної школи, обґрунтовуються педагогічні умови підвищення ефективності трудового виховання учнів 8-9 класів на традиціях і звичаях українського народу.

Аналіз теоретичних джерел з досліджуваної проблеми дає можливість зробити висновок, що на кожному етапі розвитку людського суспільства прогрес цивілізації відбувався завдяки систематичній передачі знань, трудових

навичок, норм поведінки, матеріальних та духовних цінностей, отже, система традицій і звичаїв українського народу - це морально-трудоий досвід народу, ідеали, засоби підготовки підростаючого покоління до праці, вони склалися історично, передавалися з покоління в покоління стереотипованим способом та підтримувалися силою громадської думки. Велике виховне значення мали передусім ті народні трудові традиції і обряди, які були приурочені до конкретного циклу сільськогосподарських робіт. Отже, у різноманітній соціальній діяльності функції трудових традицій українського народу, які систематизовані за сферою впливу та передаються соціальними цінностями, реалізуються, насамперед у виховному процесі.

Проводячи соціально-педагогічний аналіз проблеми трудового навчання та виховання на народних традиціях і звичаях, ми виходили із загальних теоретичних положень функціонування їх на різних рівнях, враховуючи реальний стан наявних педагогічних систем. З цією метою були використані такі методи науково-педагогічного дослідження: - вивчення навчально-методичної літератури з питання застосування методів народної педагогіки, трудових традицій та звичаїв у навчально-виховному процесі середніх загальноосвітніх шкіл; - аналіз трудової діяльності учнів; - спостереження за організацією робочого місця, плануванням етапів виконання поставленого вчителем завдання, самоконтролем в процесі навчальної трудової діяльності учнів; - фіксація використання матеріалів народних трудових традицій, супутніх їм звичаїв та обрядів на уроках трудового навчання у 8-9 класах, поведінкою учнів; - анкетування, тестування, бесіди з учнями та вчителями.

Узагальнення результатів констатуючого етапу педагогічного експерименту дало нам змогу зробити деякі висновки щодо стану застосування народних традицій і звичаїв у практиці трудового виховання учнів сучасної української школи.

1. Співставлення результатів анкетування, тестування та проведення інтерв'ю з учнями 8-9 класів та вчителями трудового навчання експериментальних шкіл дає нам змогу стверджувати про однорідність відповідей учасників педагогічного експерименту.

2. Намагання підпорядкувати трудове виховання залишкам вимог адміністративно-командної системи, штучне прив'язування до методичних догм і стереотипів породжує трафарет, сліпе копіювання, формалізм у роботі з учнівською молоддю. Це є причиною одноманітності, ігнорування національних, регіональних особливостей, зниження ефективності всього процесу виховання взагалі і трудового зокрема.

3. Явища деформації трудового виховання учнів 8-9 класів слід розглядати не тільки як результат недостатньо сформованої політичної та педагогічної свідомості, але і як вияв деформації економічних суспільних відносин, що призводить до порушення моральних норм, низької культури підростаючого покоління.

4. Учень, як особистість, у повній мірі не знаходиться у центрі уваги педагога. Наслідком цього є недооцінювання емоційного світу підлітка і важливість впливу на нього, без чого трудове виховання як процес становлення особистості втрачає свою силу.

5. Однією з причин вказаних вище недоліків є розрив між освітою та умовами життя суспільства, а поштовхом до цього послужили: зростання попиту до деяких видів діяльності, яка не може бути задоволена існуючою системою освіти; відсутність коштів, через що система не може в повній мірі відповідати новим вимогам; зростання вартості освіти; інертність системи освіти; інертність самого суспільства.

Вивчення стану впровадження виховного досвіду українського народу в систему уроків трудового навчання, аналіз наукової та методичної літератури створили умови для виявлення педагогічних умов, необхідних для підвищення ефективності виховного впливу уроків з трудового навчання у 8-9 класах середніх загальноосвітніх шкіл.

Результати констатуючого етапу педагогічного експерименту дають змогу нам стверджувати, що зміст уроків з трудового навчання у 8-9 класах середніх загальноосвітніх шкіл не завжди був спрямований на передачу молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури українського народу.

Завдання внесення національного компонента у зміст трудового навчання вимагали від вчителів трудового навчання, як суб'єктів процесу

трудового навчання, якісної підготовки уроків, систематичної самопідготовки в умовах дефіциту наукових та методичних посібників, бездоганного знання навчального матеріалу, чіткості теоретичних положень, логічності суджень, доказів, умілого чергування різних видів пізнавальної діяльності, економного використання часу та сил учнів, погодженості взаємних зусиль, організованості, тобто всього того, що в себе включає поняття культури навчальної праці.

У другому розділі «Підвищення ефективності трудового виховання учнів 8-9 класів засобами народних трудових звичаїв та обрядів» встановлено завдання і зміст дослідно-експериментальної роботи, проведено експериментальну перевірку запропонованих педагогічних умов підвищення ефективності трудового виховання учнів 8-9 класів на народних традиціях і звичаях та подано методичні рекомендації щодо застосування методів народної педагогіки.

Досягнення цієї мети уявлялося нам можливим при умові виконання завдань формуючого етапу педагогічного експерименту.

1. Впровадження запропонованих методичних рекомендацій щодо введення національного компонента в систему уроків з трудового навчання у експериментальних класах.

2. Експериментальна перевірка ефективності виховного впливу уроків з трудового навчання у 8-9 класах після введення матеріалів українських народних трудових звичаїв та супутних їм обрядів в систему цих уроків.

3. Формулювання основних висновків шляхом обробки матеріалів експериментальної перевірки результативності вивчення української традиційної обрядовості та звичаєвості на уроках з трудового навчання у 8-9 класах експериментальних шкіл.

4. Інтерпретація теоретичних та практичних матеріалів, отриманих в результаті проведення констатуючого та формуючого етапів педагогічного експерименту.

При цьому враховувались такі вимоги: - визначення змісту дослідно-експериментальної роботи проводилось на основі народних трудових традицій, сучасних законів суверенної України; - зміст цієї роботи повинен

відповідати головній меті і завданням трудового виховання підлітків на традиціях та звичаях українського народу; - передбачати гнучкість і варіативність підходів до розв'язання завдань трудового виховання з урахуванням інтересів, потреб і здібностей учнів експериментальних класів; - виходити з цілісності навчально-виховного процесу; - спиратись на дані педагогічної діагностики, соціології про національні особливості регіонів, задіяних у педагогічному експерименті, їх культури, традицій і звичаїв; - суворо дотримуватись принципу реалізму у відображенні духовної спадщини поколінь і конкретного досвіду.

На основі аналізу результатів констатуючого етапу педагогічного дослідження були визначені контрольні та експериментальні класи. Результати констатуючого зрізу для обох видів класів, представлені у дисертаційному дослідженні є приблизно однаковими, тому продовження педагогічного експерименту здійснювалося у експериментальних класах, контрольні класи продовжували навчатися за типовою програмою.

Виконуючи завдання дисертаційного дослідження ми розробили методичні рекомендації "Використання українських народних традицій, звичаїв та обрядів при вивченні курсу "Благоустрій садиби"". Метою розробки вищевказаних методичних рекомендацій було введення національного компонента до змісту трудового навчання експериментальних класів з метою посилення інтересу учнів 8-9 класів до вивчення духовної та господарської спадщини українського народу.

Курс "Благоустрій садиби", пропонується вчителям трудового навчання експериментальних класів, включав у себе орієнтовний тематичний план, в якому до більшості розділів було введено матеріали народознавчого характеру. За основу пропонованого тематичного плану були взяті орієнтовні тематичні плани з трудового навчання для учнів 8-9 класів загальноосвітніх шкіл.

Розділи, до яких додавався теоретичний матеріал народознавчого характеру, запропонований нами, вміщували в себе навчальний матеріал про сучасність, що давало змогу учням експериментальних класів проводити аналогії і робити певні висновки щодо традиційних та сучасних способів ведення домашнього господарства. Практичні завдання, розміщені в кінці

кожного розділу, також мали народознавчий ухил, передбачаючи активну самостійну роботу учнів експериментальних класів під контролем вчителя трудового навчання. Виконання цих завдань передбачало не тільки активну участь всіх учасників навчально-виховного процесу, а й батьків та більш старших людей.

В основу визначення ефективності виховного впливу введення національного компонента в систему уроків з трудового навчання у 8-9 класах експериментальних шкіл був покладений комплекс анкет та тестів для учнів та вчителів 8-9 класів, який дозволив провести детальний аналіз результатів дослідження. Опрацювання наукової літератури дало змогу визначити 4 рівні трудової вихованості підлітків: (високий, середній, низький, негативний), які були підґрунтям для розробки тестів на визначення рівня загально-трудової вихованості учнів експериментальних шкіл.

Узагальнені результати педагогічного експерименту відображені у таблиці.

Таблиця
Узагальнені результати
визначення рівня загально-трудової підготовки

Рівні	Контрольні класи		Експериментальні класи	
	К-ть експер. (чол.)	К-ть експер. (%)	К-ть експер. (чол.)	К-ть експер. (%)
2	7	3,1	2	0,8
3	43	18,8	30	12,4
4	142	62,3	167	69,0
5	36	15,8	43	17,8

Аналіз результатів педагогічного експерименту, поданих у таблиці дає змогу зробити такі висновки:

1. Реалізація визначених нами педагогічних умов щодо впровадження матеріалів народознавчого характеру в зміст трудового навчання експериментальних класів підсилює зацікавленість учнів цих класів стосовно вивчення культурної спадщини українського народу, посилюється роль отриманих знань у повсякденному житті, відбувається активізація пізнавальної діяльності підлітків.

2. Більшість респондентів експериментальних класів вважають уроки трудового навчання найбільш придатними для вивчення трудових традицій українського народу, при умові поєднання його з вивченням народних промислів, як двох взаємодоповнюючих та взаємопідсилюючих частин традиційної української культури.

3. Оскільки під час розробки анкет для вчителів трудового навчання і учнів 8-9 класів експериментальних шкіл дотримувалися однакових вимог та правил, то порівняння результатів цих анкетувань дає нам змогу стверджувати, що введення національного компонента підвищує ефективність виховного впливу цих уроків.

Як допоміжний засіб вивчення проблеми нами були використані результати анкетування, тестування та проведення інтерв'ю з вчителями трудового навчання експериментальних шкіл.

Опрацювання відповідей вчителів трудового навчання експериментальних шкіл підтверджують ефективність впливу національного компонента на виховну дію уроків з трудового навчання в експериментальних класах, оскільки математичний обробіток даних тестування констатує підвищення ефективності уроків з трудового навчання з 62,7% у контрольних класах до 69,6% в експериментальних класах.

Основні висновки дослідження.

1. Проблемі трудового виховання з використанням народних трудових традицій приділялась певна увага з боку науковців та педагогів, проводились дослідження окремих шляхів підвищення ефективності трудового виховання засобами народної педагогіки, розроблялись окремі методи в загальному контексті виховання. Однак система трудового виховання з введенням національного компонента не відпрацьована повністю, і, оскільки, для учнів цей процес пов'язаний з комплексом таких компонентів, як поняття, мотиви, переконання, світогляд, поведінка, які впливають на різних ступенях усвідомлення ними змісту та суті народних трудових традицій українського народу, роль його зростає в умовах сучасного економічного та соціально-політичного становища в Україні.

2. У результаті вивчення стану досліджуваної проблеми в практиці діяльності загальноосвітніх шкіл виявлено незадовільний стан трудового

виховання учнів 8-9 класів експериментальних шкіл з використанням національного компонента, а також встановлено факт відриву навчально-виховного процесу від національних особливостей конкретних регіонів.

3. Внаслідок проведеного теоретичного аналізу проблеми та результатів практичного її дослідження розроблено і впроваджено в практику трудового навчання учнів 8-9 класів педагогічні умови підвищення ефективності трудового виховання, які передбачають систематичне і цілеспрямоване впровадження елементів народної педагогіки у зміст навчального матеріалу для учнів 8-9 класів; спрямування практичної діяльності вчителів трудового навчання на вивчення, усвідомлення та практичне використання учнями експериментальних класів трудової обрядовості та звичаєвості українського народу; педагогічно обґрунтовану творчу взаємодію школи та сім'ї з метою найбільш повного усвідомлення підростаючим поколінням суті народних трудових традицій, звичаїв та обрядів.

4. Впровадження національного компонента в систему трудового навчання учнів 8-9 класів за розробленою нами методикою не порушує цілісності навчально-виховного процесу, а результати проведеного педагогічного експерименту свідчать про покращення кількісних і якісних показників рівня трудового навчання і виховання учнів експериментальних класів. Для вирішення поставлених завдань нами використовувались теоретичні і емпіричні методи та методи статистичного обробітку результатів дослідження.

5. На основі детального аналізу отриманих результатів доведено доцільність впровадження національного компонента в систему уроків з трудового навчання середніх загальноосвітніх шкіл (оскільки за своїм змістом і характером вони відповідають меті і завданням трудового виховання учнів 8-9 класів), необхідність створення профільованих програм для реалізації основних напрямків трудової підготовки учнів 8-9 класів.

Результати дослідження відображені в таких публікаціях:

1. Левченко Г.Є., Коломієць Ю.В. Використання українських традицій, звичаїв та обрядів при вивченні курсу "Благоустрій садиби". Методичні рекомендації для вчителів трудового навчання. - К.:1994. - 54с.

2. Коломієць Ю.В. Українська кухня. Методичні рекомендації до уроків обслуговуючої праці. - К.:1995. - 48 с.

3. Коломієць Ю.В. Використання традицій і звичаїв українського народу на уроках з трудового навчання у 8 класі // Педагогіка і психологія. - 1995. - №4. - С.112-120.

4. Коломієць Ю.В. Ознайомлення учнів 8 класів з традиційними способами ведення домашнього господарства при вивченні курсу "Благоустрій садиби" // Педагогіка і психологія. - 1998. - №2. - С.100-114.

5. Коломієць Ю.В. Використання українських традицій, звичаїв та обрядів у вихованні учнів молодших класів // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія 3: Педагогіка і психологія. №3.-1998.- С.12-17.

Анотація

Коломієць Юрій Віталійович «Трудове виховання учнів 8-9 класів на традиціях і звичаях українського народу».

Дисертація у вигляді рукопису на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук з спеціальності 13.00.02 - теорія і методика трудового навчання. Інститут педагогіки АПН України.

В дисертації досліджена проблема трудового виховання учнів 8-9 класів на традиціях і звичаях українського народу. Автором досліджені та апробовані педагогічні умови підвищення ефективності трудового виховання підлітків. Визначений зміст трудового виховання учнів 8-9 класів загальноосвітніх шкіл України, запропоновані методичні рекомендації реалізації педагогічних умов введення матеріалів народних традицій та звичаїв в систему уроків трудового навчання у 8-9 класах.

Ключові слова: трудове виховання, українські трудові традиції та звичаї, національний компонент

Аннотация

Коломиец Юрий Витальевич. «Трудовое воспитание учащихся 8-9 классов на традициях и обычаях украинского народа».

Диссертация в виде рукописи на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика трудового обучения. Институт педагогики АПН Украины.

В диссертации исследована проблема трудового воспитания учащихся 8-9 классов на традициях и обычаях украинского народа. Автором выявлены педагогические условия повышения эффективности трудового воспитания подростков. Определено содержание трудового воспитания учащихся 8-9 классов общеобразовательных школ Украины, предложены методические рекомендации реализации педагогических условий введения материалов трудовых традиций и обычаев в систему уроков трудового обучения в 8-9 классах.

Ключевые слова: трудовое воспитание, украинские трудовые традиции и обычаи, национальный компонент.

Annotation

Kolomiyets Yuriy Vitaliyovych. «Labour Training of 8th - 9th formers based on traditions and customs of the Ukrainian people»

The thesis is a typescript for a candidate's degree of pedagogical sciences. Speciality 13.00.02 - labour training theory and methods. Institute of Pedagogics, Academy of Pedagogical sciences of Ukraine.

The issue of labour training in 8th - 9th forms students based on the traditions and customs of the Ukrainian people is explored in the dissertation. The author has determined labour training pedagogical conditions of the efficiency increase with teenagers. Labour training content with 8th - 9th formers of general education schools are defined. There have been suggested recommendations on methods of using pedagogical conditions when presenting materials on traditions and customs in the system of labour training lessons in the 8th - 9th forms.

Key words: labour education, Ukrainian labour traditions and customs, national component.

Підписано до друку 13.03.98 Об'єм 0,8. Формат 60x84 1/16.
Друк офсетний. Тир. 100 прим. Зам. 52. Безкоштовно.

252030, м. Київ, вул. Пирогова, 9, кім. 221-а.
Редакційно-видавничий відділ ІНУ ім. М.П. Драгоманова.

